

YARGI HALKTAN VE ADALETTEN KOPUK OLMAMALIDIR

Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOGLU
Anayasa Hukukçusu

Türkiye’de yargının “acil hasta” olduğu hemen ilgili her kesim tarafından dile getirilmektedir. Dünya yargısı incelendiğinde özellikle ABD’de çoğu yargıçların halk tarafından seçildiği ve hatta önemli kararların yargıç tarafından değil de, daha katılımcı bir biçimde jüri tarafından verildiği görülmektedir. Tüm çağdaş ülkelerde, yargının halka dayalı olması, halktan kopuk bir seyir izlememesi temel hedeflerden biri olarak kabul edilmiştir.

Ülkemiz ağır ceza mahkemelerinde görülen özellikle adam öldürme davalarında **jüri sistemine** geçilebilir. Jüri sistemi ülkemizde de tartışılmalıdır. Anayasanın sekizinci maddesi jüri sistemini kapsar biçimde yorumlanabilir.

Ülkemizde yargının hasta olmasının bir göstergesi, davaların çok gecikmesidir. Sayın Adalet Bakanı’nın beyanına göre, bir dosyanın serüveni şöyledir (2009 yılı itibariyle);

- Bir ceza dosya savcılık ve ilk derece mahkemesinde: **580** gün (20 ay) bekliyor.
- Dosya ağır cezalı ise, burada, **1622** gün (4,5 yıl) bekliyor.
- Yargıtay’a gitmişse, C. Başsavcılığında, **473** gün (16 ay) bekliyor.
- Yargıtay ilgili ceza dairesinde, **399** gün (1 yıl 1 ay) bekliyor.
- Ceza Genel Kurulunda, **170** gün (5,5 ay) bekliyor.
- Yargıtay’da ortalama olarak, **1042** gün (38 ay) bekliyor.

Türkiye’de bir ceza dosyasının bekleme süresi, toplam olarak =580 +1622 +473 + 399+ 170= **3.244.** gündür.

Bir dosyanın ortalama **3.244** günde yargılanabilmesi nedeniyle Türkiye’de yargı “müzmin kriz” içerisinde kabul edilebilir.

Hukuk ve idari yargı dosyalarının durumu da bundan çok farklı değildir.

Yargının “hasta” olmasının bir başka nedeni Hukuk Fakülteleri ve Adalet Akademisi eğitiminin yeterli olmamasıdır. Hâkim-savcı eğitiminin ne kadar önemli olduğu açıktır. Oysa sayısı 60’ı geçen Hukuk Fakülteleri ve Adalet Akademisindeki eğitim yeterli değildir.

Yargının “hasta” olmasının bir belirtisi de Türkiye’de tutukluluk süresinin fazlalığıdır.

Kimi ülkelerde yargılama süreleri şöyledir; Fransa’da ilke olarak 1 yıl olarak belirlenen maksimum tutuklu yargılama süresi, suçun türü ve nerede işlendiğine bağlı olarak 2 yıldan 4 yıla kadar uzayabilmektedir. **İspanya’da** tutuklu yargılama süresi, üç aydan iki yıla kadar değişkenlik gösterirken, **Almanya** ve **Belçika’da** kesin olarak bir süre belirtilmese de tutuklunun bir yılı aşkın bir süre cezaevinde tutulmaması prensip kabul ediliyor.

AİHM, sanıkların “makul süre” tutuklu kalabileceğini kabul etmektedir.

Türkiye'nin AİHM'den mahkûm olduğu maddelerden biri de “**adil yargılama**” maddesidir (AİHS, 5). AİHM öncelikle tutukluluk şartlarının oluşup oluşmadığına, gösterilen gerekçelerin yeterli olup olmadığına bakmakta, koşullar oluşmamışsa verilen yerel mahkeme kararını ihlal saymaktadır. Her şart altında Türkiye'deki maksimum 10 yıllık tutukluluk süresi çok uzun bir süredir.

Aslında CMK'a göre azami tutukluluk süresi 3 yıldır. Ama Yargıtay 9 uncu Ceza Dairesi, anayasal düzene karşı işlenen suçlarda azami tutukluluk süresini 10 yıl, diğer suç suçlar için bu süre 5 yıl olarak yorumlamıştır/belirlemiştir.

Davalar bir türlü bitmek bilmediği için katiller, hırsızlar, çete liderleri aramızda olabilmektedir. Yargının altyapı sorunlarından çok, “ağız dalaşı”na odaklanan Türkiye'deki adaletin röntgeni budur.

Yargıtay 9 uncu Ceza Dairesi, devletin güvenliğine, anayasal düzene, milli savunmaya, devlet sırlarına karşı işlenen suçlarda azami tutukluluk süresini 10 yıl olarak belirlemiştir. 10 yıldan fazla süredir tutuklu bulunan, aralarında PKK ve Hizbullah ana dava sanıklarının da bulunduğu kişiler tahliye edilmiştir. Buna karşılık, uyuşturucu, organize suç örgütleri gibi suçlardan yargılananlar 10 yıllık sürenin kapsamı dışında olduğu, bu suçlarda azami tutukluluk süresinin 5 yıl olarak belirlendiği anlaşılmaktadır. Böylece katiller, hırsızlar, gaspçılar, uyuşturucu kaçakçıları, çete liderleri dışarıya çıkabilmiştir.

CMK'nun 102. maddesinde, “*Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir. Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam **üç yılı geçemez**” hükmü yer almaktadır.*

Buna göre, hırsızlık, görevi kötüye kullanma, taciz gibi asliye ceza mahkemesi kapsamına giren suçlarda, tutukluluk süresi en fazla bir yıl olabilmekte ve yarı oranında uzatılabilmektedir. Cinayet, zimmet gibi ağır ceza kapsamındaki suçlarda ise, tutukluluk süresinin en fazla **2 yıl** olabileceği, bu sürenin zorunlu hallerde 3 yıla kadar uzatılabileceği belirtilmektedir. Buna göre, Yargıtay, ağır cezalardaki azami tutukluluk süresini 5 yıl, söz konusu 4 suç tipi bakımından ise azami tutukluluk süresini 10 yıl olarak belirlemiştir. **Ergenekon, KCK, Balyoz, PKK, DHKP-C, Hizbullah** ve benzeri davalar, 4 suç tipi içinde kaldığından, bu davalardaki sanıkların tutukluluğu **10** yıla kadar uzayabilecektir.

AİHM'nin genelde 2 yılı aşan bir tutukluluk süresini makul süre kabul etmediği söylenebilir.

Ülkemizde yargının hasta olmasının bir belirtisi de, cezaevlerindeki mahpus sayısının yüksekliğidir. Türkiye'de Cezaevlerinde bulunan hükümlü sayısı (2009), 64.577 kişi, tutuklu sayısı, 35.201 kişi, hükümlü tutuklu sayısı, 19.419 kişi olmak üzere toplam mahpus sayısı, 121.131 kişidir. Ülkemizde tutuklu sayısı fazla ve cezaevleri fazla doludur. Bu durumda ya yeni cezaevleri yapılmalı veya ceza politikası değişmelidir.

SONUÇ: Kısaca yargının halka dayalı olmaması, jüri sistemi, zihniyet, yöntem ve alışkanlıklar, hukuk eğitimi, insan sorunu, etik sorunu, toplumun vicdanı ve denetim sorunu bu konuda önem taşımaktadır.

Alıntı (İktibas) Konusunda Açıklamalar

Bu çalışmadan yapılacak alıntılarda (iktibaslarda) 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35'inci maddesinde öngörülen şu şartlara uyulmalıdır: **(1)** İktibas, bir eserin "*bazı cümle ve fıkralarının*" bir başka esere alınmasıyla sınırlı olmalıdır (m.35/1). **(2)** İktibas, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla yapılmalıdır (m.35/3). **(3)** İktibas, belli olacak şekilde yapılmalıdır (m.35/5) [Bilimsel yazma kurallarına göre, aynen iktibasların tırnak içinde verilmesi ve iktibasın üç satırdan uzun olması durumunda iktibas edilen satırların girintili paragraf olarak dizilmesi gerekmektedir]. **(4)** İktibas ister aynen, ister mealen olsun, eserin ve eser sahibinin adı belirtilerek iktibasın kaynağı gösterilmelidir (m.35/5). **(5)** İktibas edilen kısmın alındığı yer belirtilmelidir (m.35/5).

Ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 18 Şubat 1981 tarih ve E.1980/1, K.1981/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre kararına göre, "İktibas hususunda kullanılan eser sahibinin ve eserinin adı belirtilse bile eser sahibi, haksız rekabet hükümlerine dayanarak Borçlar Kanununun 49. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi halinde manevi tazminat isteyebilir". Bu sayfaya izin almadan link verilebilir. Ancak, bu web sayfası, önceden izin alınmaksızın ne suretle olursa olsun, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, tekrar yayınlanamaz, dağıtılamaz, başka internet sitelerine metin olarak konulamaz.

Yukarıdaki şartlara uygun olarak alıntı yapılırken bu çalışmaya şu şekilde atıf yapılması önerilir:

FENDOĞLU, Hasan Tahsin, " YARGI HALKTAN VE ADALETTEN KOPUK OLMAMALIDIR " (07.02.2011)

<http://www.hasantahsinfendoglu.com/> / <http://www.sde.org.tr/>